

BEREDSKAP – 8.–10. TRINN

Hvem får hjelp når ikke alle kan få alt?

Overordnet spørsmål: Hvordan tar vi ansvarlige og rettferdige beslutninger når vi ikke kan hjelpe alle samtidig?

Når alle trenger hjelp

En kraftig storm har rammet en kommune. Strømmen er borte i store deler av området. Flere veier er stengt. Mobilnettet fungerer ustabilt. Mange trenger hjelp, men kommunen har begrenset kapasitet.

> **Oppdrag:** Hvordan bestemmer vi hva som skal gjøres først?

Etter læringsreisen skal du kunne:

- Undersøke hvilke behov som er mest kritiske i en krisesituasjon.
- Skille mellom behov, ønsker og akutt fare.
- Vurdere konsekvensene av ulike prioriteringer.
- Drøfte rettferdighet, sårbarhet og ansvar.
- Begrunne og revurdere beslutninger når ny informasjon kommer.

Viktig: Å prioritere betyr ikke at noen mennesker er mindre verdt enn andre.

Kommunen Fjordvik

Det er tirsdag klokken 09.00.

Fjordvik har 12 000 innbyggere.

Etter stormen er situasjonen slik:

- Store deler av kommunen mangler strøm.
- En hovedvei er stengt.
- Mobildekningen er ustabil.
- Flere innbyggere trenger hjelp.
- Kommunen har opprettet en kriseledelse.

Kommunen må samarbeide med nødetater, helsepersonell, frivillige og andre aktører.

Undersøk: Hvilke oppgaver tror dere må løses først?

Fire situasjoner

Kriseledelsen får informasjon om fire behov.

A – Omsorgsboligene

Et bygg med 18 beboere har mistet strømmen. Flere beboere har behov for hjelp til daglige aktiviteter. Bygget har noe reserveutstyr, men det er uklart hvor lenge det varer.

B – Skolen

En skole med 240 elever har mistet strøm og varme. Elevene er inne sammen med ansatte, og alle er foreløpig gjort rede for.

C – Boligområdet

Et boligområde med 70 husstander har vært uten strøm siden natten. Flere innbyggere etterspør informasjon og et varmt sted å oppholde seg.

D – Veien til helsesenteret

Et tre har falt over en vei. Helsepersonell melder at omkjøringen tar betydelig lengre tid.

Oppdrag: Hvilken situasjon bør undersøkes først? Hva trenger dere å vite mer om?

Hva vet vi egentlig?

Før vi prioriterer, må vi skille mellom:

Dette vet vi:

Opplysninger som er bekreftet.

Dette antar vi:

Mulige forhold som ikke er undersøkt.

Dette må vi finne ut:

Opplysninger som kan endre beslutningen.

Velg to av situasjonene. Lag tre kolonner og sorter informasjonen.

Refleksjon: Hvorfor kan det være farlig å prioritere ut fra antakelser alene?

Hva betyr det å prioritere?

Å prioritere betyr å bestemme rekkefølge eller fordeling når tid, personer eller utstyr ikke strekker til.

Mulige hensyn er:

- **Fare for liv og helse**
- **Hvor raskt situasjonen kan forverres**
- **Hvem som ikke kan klare seg uten hjelp**
- **Hvor mange som blir berørt**
- **Hvilke tiltak som faktisk er mulige**
- **Om et tiltak kan forebygge flere problemer**

Oppdrag: Hvilke hensyn bør veie tyngst? Kan dere begrunne det?

Et begrenset handlingsrom

Kommunen har foreløpig kapasitet til å sende ut to arbeidslag.

> **Arbeidslag 1:** Kan undersøke tekniske problemer og bidra til midlertidige løsninger.

> **Arbeidslag 2:** Kan besøke innbyggere, kartlegge behov og koordinere praktisk hjelp.

Begge arbeidslagene kan bare starte ett sted hver.

Oppdrag:

1. Hvor sender dere de to arbeidslagene?
2. Hva gjør dere med de andre behovene?
3. Hvilken informasjon må dere skaffe raskt?
4. Hva kan andre aktører bidra med?

Krav: Dere må begrunne valgene.

Når tall ikke forteller alt

Sammenlign:

> **240 elever på en skole uten strøm**

> **18 beboere i omsorgsboliger uten strøm**

Er det riktig å hjelpe der flest mennesker er rammet?

Diskuter:

- Hva sier antallet mennesker?
- Hva sier det ikke?
- Hvordan kan hjelpebehovene være forskjellige?
- Hvorfor er det viktig å undersøke situasjonen nærmere?

Læringspunkt: Antall berørte er relevant, men kan ikke alene avgjøre prioriteringen.

Nye opplysninger klokken 09.30

Kriseledelsen får en oppdatering.

Omsorgsboligene:

Reserveutstyret fungerer, men en viktig funksjon kan svikte senere på dagen.

Skolen:

Elevene er trygge. Skolen har startet en planlagt og kontrollert avslutning av skoledagen i samarbeid med foresatte.

Boligområdet:

En innbygger melder om en nabo som er alene og har vanskeligheter med å bevege seg.

Veien:

Ambulanser kan bruke omkjøringen, men den tar lengre tid.

Oppdrag: Endrer dere prioriteringen?

Forklar hva som har endret seg, og hvorfor.

Hvem trenger hjelp først?

Tre personer kontakter kommunen.

Liv, 78 år:

Bor alene og er kald. Hun har vanskelig for å gå ut, men er i kontakt med en nabo.

Mats, 34 år:

Har to små barn hjemme. Familien er uten strøm og ønsker hjelp til å skaffe mat.

Sofia, 16 år:

Er alene hjemme. Mobilen har lite strøm, og hun vet ikke når foresatte kommer tilbake.

Oppdrag:

- Hva vet vi om hver situasjon?
- Hva må vi undersøke før vi vurderer hjelpebehovet?
- Kan noen få hjelp på andre måter?
- Hvorfor bør vi ikke prioritere bare ut fra alder?

Rettferdighet betyr ikke alltid likt

Tenk på to mulige måter å fordele hjelp på.

Alternativ A: Alle får nøyaktig like mye hjelp.

Alternativ B: Hjelpen tilpasses hvor stort og tidskritisk behovet er.

Diskuter:

- Når kan lik fordeling være rettferdig?
- Når kan lik fordeling bli urettferdig?
- Hvordan kan vi ivareta likeverd selv om hjelpen blir ulik?
- Hvordan kan vi forklare en prioritering til dem som må vente?

Læringspunkt: Likeverd betyr ikke nødvendigvis at alle får identisk hjelp.

Når en beslutning får konsekvenser

Kriseledelsen velger å sende arbeidslag 1 til omsorgsboligene og arbeidslag 2 til boligområdet.

Etter én time viser det seg at:

- En teknisk feil i omsorgsboligene kunne vært alvorlig, men ble håndtert.
- Arbeidslag 2 fant to innbyggere med behov for hjelp.
- Flere i boligområdet er frustrerte over manglende informasjon.
- Arbeidet med veien har ikke kommet i gang.

Oppdrag:

1. Hva fungerte godt?
2. Hva ble ikke løst?
3. Hvilke nye problemer kan oppstå?
4. Hva bør kriseledelsen gjøre nå?

Hvem har ansvar?

⚠ Det er ikke elevene som skal styre en virkelig krise. I virkeligheten har ulike aktører forskjellige oppgaver og fullmakter.

Undersøk rollene til:

- **Kommunens kriseledelse**
- **Politi, brannvesen og helsetjenester**
- **Skolens ledelse og ansatte**
- **Frivillige organisasjoner**
- **Innbyggere og naboer**

Oppdrag: Hvem kan beslutte, hvem kan hjelpe, og hvem må samarbeide?

Viktig: Frivillige og innbyggere skal ikke overta oppgaver som krever fagkompetanse eller myndighet.

Når noen protesterer

En innbygger skriver:

> «Det er urettferdig at kommunen hjelper noen få i omsorgsboligene når hundrevis av andre er uten strøm!»

En annen svarer:

> «De som trenger mest hjelp, må få hjelp først.»

Oppdrag:

- Hvilke hensyn legger de to personene vekt på?
- Hva mangler i argumentene?
- Hvordan kan kommunen forklare prioriteringen?
- Hvordan kan man lytte til kritikk uten å endre en faglig begrunnet beslutning bare fordi noen protesterer høylytt?

En ny hendelse

Klokken er 12.15.

Kommunen får melding om at en vannledning er skadet.

En del av kommunen kan miste vannforsyningen.

Samtidig kommer et arbeidslag tilbake og kan få et nytt oppdrag.

Oppdrag:

1. Hvilke konsekvenser kan vannskaden få?
2. Hva må undersøkes før et nytt oppdrag bestemmes?
3. Hvilke eksisterende prioriteringer må vurderes på nytt?
4. Hva kan gjøres for å hindre at flere problemer oppstår?

Lag en prioriteringsmodell

Dere skal nå utvikle en modell som kan brukes når flere trenger hjelp samtidig. Modellen må inneholde spørsmål om:

01

Akutt fare for liv og helse

02

Tidskritiske behov

03

Sårbarhet og mulighet til å klare seg selv

04

Konsekvenser for andre

05

Tilgjengelige ressurser og alternative løsninger

06

Behov for mer informasjon

07

Ansvar og samarbeid

Leveranse: Lag et flytskjema eller en beslutningsguide. Modellen skal hjelpe dere å vurdere, ikke automatisk bestemme hvem som får hjelp.

Test modellen

Bruk prioriteringsmodellen på tre nye situasjoner.

Situasjon A: En eldre person har strøm, men ingen mulighet til å få tak i nødvendige medisiner.

Situasjon B: Et stort boligområde mangler varme, men har tilgang til et oppvarmet samlingssted.

Situasjon C: En liten gruppe er isolert av en stengt vei. Ingen er meldt skadet, men kommunen har begrenset kontakt med dem.

Oppdrag:

- Hvilke opplysninger mangler?
- Hva bør undersøkes først?
- Hvilke tiltak kan være aktuelle?
- Hva kan gjøre at dere endrer prioriteringen?

Revider modellen etter testen.

Se beslutningen fra flere sider

Velg én prioritering fra arbeidet.

Vurder den fra perspektivet til:

- En person som får hjelp
- En person som må vente
- En ansatt som skal gjennomføre tiltaket
- Kommunens kriseledelse

Oppdrag: Hva er viktig for hver av dem?

Refleksjon: Kan en beslutning være godt begrunnet selv om den oppleves urettferdig av noen?

Hva ville dere forbedret?

Se tilbake på beslutningene deres gjennom hele hendelsen.

Undersøk:

- Hvilke vurderinger var godt begrunnet?
- Når bygget dere på for lite informasjon?
- Når endret dere mening?
- Hvordan tok dere hensyn til mennesker med ulike behov?
- Hvordan kunne dere samarbeidet bedre?
- Hvordan ville dere forklart beslutningene deres til innbyggerne?

Leveranse: Tre konkrete forbedringer av prioriteringsmodellen.

Hva har du lært?

Fullfør setningene:

> Når ressursene er begrenset, bør vi først undersøke …

> Antall berørte mennesker er ikke nok fordi …

> Rettferdig prioritering handler også om …

> Jeg endret vurderingen min da …

> En god beslutning må kunne begrunnes med …

Avsluttende spørsmål: Hvordan kan vi ta ansvarlige beslutninger når det ikke finnes en løsning som gjør alle fornøyde?

Lærerveiledning

Pedagogisk hensikt

Elevene skal utvikle vurderingskompetanse knyttet til beredskap, ressursknapphet og prioritering.

Læringsreisen handler ikke om at elevene skal lære å sortere og prioritere mennesker etter hvor raskt de trenger medisinsk hjelp eller overta ansvaret til nødetater og kriseledelse.

De skal undersøke hvilke opplysninger og hensyn som er relevante, forstå at ulike mennesker har ulike behov, og lære å begrunne og revidere beslutninger.

Anbefalt gjennomføring

Arbeidsformer: Scenariobasert problemløsning, Gruppearbeid og diskusjon, Perspektivtaking, Konsekvensanalyse, Utvikling og testing av beslutningsmodell, Individuell refleksjon

Bruk gjerne grupper på 3–4 elever.

La gruppene beholde de samme rollene gjennom scenarioet, men understrek at rollene er en pedagogisk simulering.

Viktige faglige presiseringer

1. Ingen enkel prioriteringsfasit: Oppgavene er laget slik at elevene må undersøke situasjonen før de kan begrunne en prioritering. Læreren bør etterspørre argumenter og usikkerhet, ikke bare en rangering.
2. Likeverd og ulike behov: Alle mennesker har samme menneskeverd. Ulike hjelpebehov kan likevel gi grunnlag for ulik rekkefølge og ulike tiltak.
3. Ikke medisinsk prioritering: Elevene skal ikke vurdere diagnoser eller hvem som skal få livreddende behandling. Slike beslutninger tilhører kvalifisert personell.
4. Sårbarhet er situasjonsavhengig: Alder eller funksjonsnedsettelse alene avgjør ikke hjelpebehov. Det må undersøkes hvilke konkrete behov, ressurser og støttemuligheter som finnes.
5. Usikkerhet må synliggjøres: Elevene skal ikke fylle informasjonsmangler med antakelser og presentere dem som fakta.
6. Virkelige kriser krever samarbeid: Kommunen, nødetater, helsepersonell og andre aktører har ulike oppgaver. Elevene kan lære om ansvar uten å få ansvar for alvorlige beslutninger.

Tegn på læring

På vei: Eleven identifiserer noen behov, foreslår en prioritering og gir en enkel begrunnelse.

God forståelse: Eleven undersøker manglende informasjon, vurderer flere hensyn, skiller behov fra antakelser og begrunner hvordan ulike tiltak kan prioriteres.

Utvidet forståelse: Eleven analyserer konsekvenser og dilemmaer, ivaretar likeverd og ulike behov, synliggjør usikkerhet og utvikler, tester og forbedrer en anvendbar prioriteringsmodell.

Mulig dokumentasjon

- Kartlegging av hva som er kjent og ukjent
- Begrunnet fordeling av de to arbeidslagene
- Reviderte beslutninger etter nye opplysninger
- Konsekvensanalyse
- Prioriteringsmodell
- Test og forbedring av modellen
- Perspektivøvelse
- Individuell sluttrefleksjon

Lærerens viktigste spørsmål

> **«Hva bygger dere prioriteringen på – og hvilke nye opplysninger kunne fått dere til å velge annerledes?»**

Bruk spørsmålet gjennom hele læringsreisen.

Prioriteringsmatrise – hva skal vi gjøre først?

Elevene kan fylle ut en matrise som denne:

Situasjon	Hvor alvorlig?	Hvor mye haster det?	Hva vet vi ikke?	Mulig tiltak
Omsorgsboligene	Må undersøkes	Må undersøkes raskt	Hvor lenge varer reserveutstyret?	Kontakte ansvarlig og undersøke tekniske behov
Skolen	Foreløpig kontroll	Følge opp	Hvor lenge kan elevene være trygt på skolen?	Avklare plan med skoleledelsen
Boligområdet	Ulike behov	Noen kan haste	Er noen uten nødvendig hjelp?	Kartlegge behov
Veien	Kan få konsekvenser	Avhenger av behovet	Hvilke tjenester er påvirket?	Undersøke alternative ruter

Dette er en vurderingsmatrise, ikke en poengtabell. Elevene skal ikke gi mennesker poeng og automatisk rangere dem. De skal synliggjøre hva som ligger bak beslutningene.

Konsekvensanalyse – hva skjer hvis vi velger dette?

Vårt valg	Mulig positiv konsekvens	Mulig negativ konsekvens	Hva må følges opp?
Sende arbeidslag til omsorgsboligene	Kritiske funksjoner blir undersøkt	Andre må vente	Sikre oppfølging av øvrige behov
Sende arbeidslag til boligområdet	Innbyggere med hjelpebehov kan oppdages	Veiarbeidet blir utsatt	Undersøke konsekvensene for transport

Elevene skal lære at en beslutning kan være godt begrunnet, selv om den ikke løser alle problemer.

Perspektivkart – hvem opplever beslutningen hvordan?

Bruk fire perspektiver: den som får hjelp, den som må vente, den ansatte som skal gjennomføre tiltaket, og kriseledelsen.

Perspektiv	Hva er viktig for denne personen eller aktøren?	Hvilke konsekvenser får beslutningen?	Hvilken informasjon trenger vedkommende?	Hva kan gjøre beslutningen lettere å forstå?
Den som får hjelp				
Den som må vente				
Den ansatte som skal gjennomføre tiltaket				
Kriseledelsen				